Programma van Toetsing en Afsluiting

Klas 4

HAVO

Schooljaar 2026- 2027

INHOUD

Voorwoord

Programma van toetsing en afsluiting per vak (PTA)

VOORWOORD

Geachte ouders, beste examenkandidaten,

Voor u ligt het programma van toetsing en afsluiting voor het cursusjaar 2026-2027

We vragen u vriendelijk het reglement goed door te lezen, zodat u op de hoogte bent van de gang van zaken in deze periode.

Aan de kandidaten zal bij de uitreiking van dit boekje een toelichting worden gegeven op de regeling van het programma van toetsing en afsluiting (PTA), dat voor het reglement is opgenomen. De gearceerde pta-onderdelen zijn de onderdelen die al in het voorexamenjaar zijn afgenomen.

Secretaris van de examencommissie:
Peter de Wolff, afdelingsmanager klas 3 en 4 vmbo
Hugo de Groot, afdelingsmanager klas 3, 4 en 5 havo en 4,5 en 6 vwo

Den Haag, september 2026

Programma van toetsing en afsluiting

Schooljaar 2026 - 2027

4e leerjaar HAVO

Peri-ode	Onder-deel	Omschrijivng	Leerstof	Eindtermen SE en CE	Weeg-factor	Type Toets	Tijds-duur (min)	Her-kansing
J4P4	A	Onderzoek Nederlandse stad + excursie	Praktische opdracht over het onderdeel eigen leefomgeving. Verplichte deelname: excursie (zie jaaragenda)	E1, E2, A1, A2	5	Praktische Praktische		Nee
J4P4	B	Domein leefomgeving	Alle stof van het domein leefomgeving wordt getoetst	E1, E2	5	Schoolexamen Schriftelijk	90	Nee

Peri-ode	Onder-deel	Omschrijivng	Leerstof	Eindtermen SE en CE	Weeg-factor	Type Toets	Tijds-duur (min)	Her-kansing
J4P3	A	Geldzaken, ondernemerschap	Leerstof J4P1/P2/P3 (J4P1/P2: Geldzaken. J4P3: Ondernemerschap). Gewone rekenmachine en woordenboek Nederlands.	A, B, D2, E, F	15	Schoolexamen Schriftelijk	90	Ja

Peri-ode	Onder-deel	Omschrijivng	Leerstof	Eindtermen SE en CE	Weeg-factor	Type Toets	Tijds-duur (min)	Her-kansing
Jaar 4	A	Vaardigheden en onderzoek	PO in periode 1,2 en 3. Gemiddelde van 3 PO's vormt cijfer	A, O	5	Praktische Praktische	n.v.t.	Nee
J4P2	B	Genetica en evolutie + vorige stof		A, M, O	10	Schoolexamen Schriftelijk	90	Ja
J4P3	C	Regeling en waarneming + vorige stof	Thema 5 (40%)_ Thema 6 BS1 & BS2 (20%)_ Thema 3 (15%)_ Thema 4 (15%)_ Thema 1 (10%). Thema 5 gaat over regeling waarbij de focus wordt gelegd op het centraal zenuwstelsel en de werking daarvan. In Thema 6 kijken we bij de eerste twee basisstoffen naar verschillende zintuigen en hoe die werken.	A, O	10	Schoolexamen Schriftelijk	90	Ja
J4P4	D	Ecologie & milieu + vorige stof	Thema 7 (60%)_ Thema 5 (10%)_ Thema 6 BS1 & BS2 (5%)_ Thema 3 (10%)_ Thema 4 (10%)_ Thema 1 (5%). In Thema 7 behandelen we de omgevingsbiologie, namelijk ecologie.	A, O, P	15	Schoolexamen Schriftelijk	90	Ja

Peri-ode	Onder-deel	Omschrijivng	Leerstof	Eindtermen SE en CE	Weeg-factor	Type Toets	Tijds-duur (min)	Her-kansing
J4P2	A	kleine onderzoeksopdracht 1	Ervaring opdoen, verbreden en verdiepen in een levensechte, professionele context. Ervaring opdoen, verbreden en verbinden binnen de gekozen disciplines	Domein: A, B, C, D	15	Opdracht Praktische	n.v.t.	Nee
J4P1	B	kunstautobiografie	Je eigen ervaring met kunst, kunstzinnige interesses, kennis van en opvattingen over kunst beschrijven en daarop reflecteren, en het resultaat daarvan gedocumenteerd vastleggen.	Domein: A	10	Opdracht Praktische	n.v.t.	Nee
J4P3	C	grote onderzoeksopdracht 1	Ervaring opdoen, verbreden en verbinden binnen de disciplines drama en muziek.	Domein: B, C	20	Opdracht Praktische	n.v.t.	Nee
J4P3	D	grote onderzoeksopdracht 2	Ervaring opdoen, verbreden en verbinden binnen de disciplines: beeldende kunst en vormgeving.	Domein: B,C, D	25	Opdracht Praktische	n.v.t.	Nee
J4P4	E	kleine onderzoeksopdracht 2	Ervaring opdoen, verbreden en verdiepen in een levensechte, professionele context. Ervaring opdoen, verbreden en verbinden binnen de disciplines drama en muziek.	Domein: A, B,C,D	10	Opdracht Praktische	n.v.t.	Nee
J4P4	F	grote onderzoeksopdracht 3	Ervaring opdoen, verbreden en verbinden binnen de disciplines film en dans.	Domein: B,C	20	Opdracht Praktische	n.v.t.	Nee

Peri-ode	Onder-deel	Omschrijivng	Leerstof	Eindtermen SE en CE	Weeg-factor	Type Toets	Tijds-duur (min)	Her-kansing
J4P3	B	Schaarste, ruil, markten	M1: Schaarste en ruil (SE) M2: Vraag en aanbod M3: Markt en overheid. Gewone rekenmachine en woordenboek Nederlands.	Domein A t/m D	15	Schoolexamen Schriftelijk	90	Ja
J4P4	A	PO o.b.v. actualiteit	Later te bepalen actueel economisch thema	Domein A t/m D, J en K	15	Schoolexamen Schriftelijk	n.v.t.	Nee

Peri-ode	Onder-deel	Omschrijivng	Leerstof	Eindtermen SE en CE	Weeg-factor	Type Toets	Tijds-duur (min)	Her-kansing
J4P1	A	Book assignment I	Bookclub: debate on one of the three literairy works	E1	0	Opdracht Praktische	n.v.t.	Nee
J4P2	B	Book assignment II	Bookclub: debate on one of the three literairy works	E1	0	Opdracht Praktische	n.v.t.	Nee
J4P3	C	Book assignment III	Bookclub: debate on one of the three literairy works	E1	0	Opdracht Praktische	n.v.t.	Nee
J4P4	D	literature test	Writing a comparative essay on two of the three literairy works you read	E1	10	Schoolexamen Schriftelijk	120	Nee

Peri-ode	Onder-deel	Omschrijivng	Leerstof	Eindtermen SE en CE	Weeg-factor	Type Toets	Tijds-duur (min)	Her-kansing
J4P1	A	Toets tijdvak 1 t/m 4	Toets tijdvak 1 t/m 4 en de daarbij behorende kenmerkende aspecten	Domein A en B	5	Schoolexamen Schriftelijk	90	Ja
J4P2	B	Toets tijdvak 5 en 6	Toets tijdvak 5 en 6 en hun kenmerkende aspecten		5	Schoolexamen Schriftelijk	90	Ja
J4P3	C	Toets tijdvak 6, 7 en domein D	Toets tijdvak 6 en 7 en hun kenmerkende aspecten + de geschiedenis van de parlementaire democratie	Domein D	5	Schoolexamen Schriftelijk	90	Ja
J4P4	D	toets tijdvak 8 t/m 10 en Thema 1 en 2	Toets tijdvak 7 t/m 10 en hun kenmerkende aspecten + Thema 1: modern imperialisme en Thema 2: dekolonisatie	Domein C & E	10	Schoolexamen Schriftelijk	90	Nee

Peri-ode	Onder-deel	Omschrijivng	Leerstof	Eindtermen SE en CE	Weeg-factor	Type Toets	Tijds-duur (min)	Her-kansing
voorexamenjaar	KUA1-A	Cultuur van de massa	Cultuur van de massa H1 t/m H7	A,B,C	20	Schoolexamen Schriftelijk	120	Ja
Jaar 4	KUA2-A	Lessenserie kunst en techniek	Leerlingen volgen een lessenserie kostuum en decor	A B C	50	Schoolexamen Praktische	n.v.t.	Nee

Peri-ode	Onder-deel	Omschrijivng	Leerstof	Eindtermen SE en CE	Weeg-factor	Type Toets	Tijds-duur (min)	Her-kansing
J4P3	A	improvisatie	Improvisatie danstechnieken	B2	10	Schoolexamen Praktische	n.v.t.	Nee
J4P4	B	Dans analyse	Begrippenlijst dans, analyseschema en stromingen dansgeschiedenis	A2, A3	20	Schoolexamen Schriftelijk	90	Nee
J4P4	KUA1-A	Cultuur van de massa	Cultuur van de massa H1 t/m H6 en kunstanalyse	A,B,C	20	Schoolexamen Schriftelijk	120	Ja
voorexamenjaar	KUA2-A	Lessenserie kunst en techniek	Leerlingen volgen een lessenserie kostuum en maskers	A B C	50	Praktische Praktische	n.v.t.	Nee
Jaar 4	KUA2-A	Lessenserie kunst en techniek	Leerlingen volgen een lessenserie kostuum en decor	A B C	50	Praktische Praktische	n.v.t.	Nee
J4P3	A	improvisatie	Improvisatie danstechnieken	B2	10	Schoolexamen Praktische	n.v.t.	Nee
J4P4	B	Dans analyse	Begrippenlijst dans, analyseschema en stromingen dansgeschiedenis	A2, A3	20	Schoolexamen Schriftelijk	90	Nee
Jaar4	KUA2-A	Lessenserie kunst en techniek	Leerlingen volgen een lessenserie kostuum en maskers	A B C	50	Opdracht Praktische	n.v.t.	Nee
Jaar4	KUA2-A	Lessenserie kunst en techniek	Leerlingen volgen een lessenserie kostuum en maskers	A B C	50	Opdracht Praktische	n.v.t.	Nee

Peri-ode	Onder-deel	Omschrijivng	Leerstof	Eindtermen SE en CE	Weeg-factor	Type Toets	Tijds-duur (min)	Her-kansing
J4P1	A	Improvisatie speltechnieken/speltraining	Leerstof improvisatie boekje	A2 B1 B2	10	Opdracht Praktische	n.v.t.	Nee
J4P2	B	Speelstijlen deel 1	De leerlingen beheersen de kennis en speltechnieken van diverse speelstijlen en kunnen deze toepassen in een theatrale presentatie	A1 A2 B1 B2	10	Opdracht Praktische	n.v.t.	Nee
J4P2	C	Spelregie ondergaan Wintershow	De leerling speelt in een regiestuk. Dit is een handelingdeel wat met een voldoende moet worden afgerond	B1 B2 B3	0	Opdracht Praktische	n.v.t.	Nee
J4P3	D	Werken met vaste tekst	De leerlingen kunnen een theatertekst interpreteren analyseren en vormgeven op de vloer met een theatrale presentatie als resultaat.	B1 B2	10	Opdracht Praktische	n.v.t.	Nee
J4P3	E	Spelregie ondergaan Examen	De leerling speelt in een regiestuk. Dit is een handelingdeel wat met een voldoende moet worden afgerond	B1 B3	0	Opdracht Praktische	n.v.t.	Nee
J4P3	E	Spelregie ondergaan Examen	De leerling speelt in een regiestuk. Dit is een handelingdeel wat met een voldoende moet worden afgerond	B1 B3	0	Praktische Praktische	n.v.t.	Nee
J4P4	F	Theatraal onderzoek	De leerlingen werken in groepjes naar een theatrale presentatie vanuit persoonlijke fascinaties gebaseerd op bronmateriaal in een cultureel maatschappelijke context.	A1 A2 B1 B2 B3	10	Opdracht Praktische	n.v.t.	Nee
J4P4	KUA1-A	Cultuur van de massa	Cultuur van de massa H1 t/m H6 en kunstanalyse	A,B,C	20	Schoolexamen Schriftelijk	120	Ja

Peri-ode	Onder-deel	Omschrijivng	Leerstof	Eindtermen SE en CE	Weeg-factor	Type Toets	Tijds-duur (min)	Her-kansing
Jaar4	A	Bewegen en Regelen (scheidsrechteren tijdens	Leerlingen dienen tijdens de onderbouwtoernooien als scheidsrechter. In het geval van een onvoldoende moet de leerling het onderdeel opnieuw doen.	Domein C	0	Opdracht Praktische	n.v.t.	Nee
Jaar4	B	Doelspel 1	Verschillende vormen van doelspelen. In het geval van een onvoldoende moet de leerling het onderdeel opnieuw doen.	Domein B	0	Opdracht Praktische	n.v.t.	Nee
Jaar4	C	Doelspel 2	Verschillende vormen van doelspelen. In het geval van een onvoldoende moet de leerling het onderdeel opnieuw doen.	Domein B	0	Opdracht Praktische	n.v.t.	Ja
Jaar4	D	Terugslagspel	Verschillende vormen van terugslagspelen. In het geval van een onvoldoende moet de leerling het onderdeel opnieuw doen.	Domein B	0	Opdracht Praktische	n.v.t.	Ja
Jaar4	E	Slag/loopspel	Verschillende vormen van slagspelen. In het geval van een onvoldoende moet de leerling het onderdeel opnieuw doen.	Domein B	0	Opdracht Praktische	n.v.t.	Ja
Jaar4	F	Turnen	Leerlingen krijgen les in spring en zwaaionderdelen. In het geval van een onvoldoende moet de leerling het onderdeel opnieuw doen.	Domein B	0	Opdracht Praktische	n.v.t.	Ja
Jaar4	G	Zelfverdediging	Leerlingen krijgen les in zeflverdediging. In het geval van een onvoldoende moet de leerling het onderdeel opnieuw doen.	Domein B	0	Opdracht Praktische	n.v.t.	Ja
Jaar4	H	Sportautobiografie	Kort verslag van een sportboek a.d.h.v. vragenlijst. In het geval van een onvoldoende moet de leerling het onderdeel opnieuw doen.	Domein B	0	Opdracht Praktische	n.v.t.	Ja
Jaar4	I	Bewegen en Gezondheid (3km loop)	Leerlingen lopen met een hardloop app de 3 kilometer tijdens een gymles. In het geval van een onvoldoende moet de leerling het onderdeel opnieuw doen.	Domein D	0	Opdracht Praktische	n.v.t.	Ja

Peri-ode	Onder-deel	Omschrijivng	Leerstof	Eindtermen SE en CE	Weeg-factor	Type Toets	Tijds-duur (min)	Her-kansing
Jaar4	A	Studiekeuzeboek	Leerlingen werken in het studiekeuzeboek.	n.v.t.	0	Opdracht Schriftelijk	n.v.t.	Ja
Jaar4	B	Competentietest	Leerlingen maken een competentietest.	n.v.t.	0	Opdracht Schriftelijk	n.v.t.	Ja
Jaar4	C	Peroonlijkheidstest	Leerlingen maken een persoonlijkheidstest.	n.v.t.	0	Opdracht Schriftelijk	n.v.t.	Ja
Jaar4	D	Interessetest	Leerlingen maken een interessetest	n.v.t.	0	Opdracht Schriftelijk	n.v.t.	Ja
Jaar4	E	Onderzoek naar en bezoek van 2 hbo-opleidingen	Leerlingen bezoeken 2 hbo-opleidingen.	n.v.t.	0	Opdracht Praktische	n.v.t.	Ja
Jaar4	F	Beroepsstage	Leerlingen lopen 2 dagen een beroepsstage naar keuze op hbo-niveau.	n.v.t.	0	Opdracht Praktische	n.v.t.	Ja

Peri-ode	Onder-deel	Omschrijivng	Leerstof	Eindtermen SE en CE	Weeg-factor	Type Toets	Tijds-duur (min)	Her-kansing
J4P1	A	Pluriforme samenleving	Proefwerk over hoofdstuk 1 en 4, stof over de basis van maatschappijleer en de pluriforme samenleving	A, E	25	Schoolexamen Schriftelijk	60	Ja
J4P2	B	Parlementaire democratie	Proefwerk over hoofdstuk 2, stof over de parlementaire democratie	A, B	25	Schoolexamen Schriftelijk	60	Ja
J4P3	C	Rechtsstaat	Proefwerk over hoofdstuk 3, stof over de rechtsstaat	A, C	25	Schoolexamen Schriftelijk	60	Ja
J4P4	D	Verzorgingsstaat	Proefwerk over hoofdstuk 5, stof over de verzorgingsstaat	A, B, C, D	25	Schoolexamen Schriftelijk	60	Nee
Jaar4	F	Maatschappelijke stage	Handelingsdeel, de maatschappelijke stage moet gedurende periode 2 gelopen worden in twee dagen, waarna de presentatie in periode 3 gegeven wordt in de klas. Als leerlingen de maatschappelijke stage niet afgerond hebben kunnen zij dit herkansen.	Handelingsdeel	0	Mondeling	n.v.t.	Ja

Peri-ode	Onder-deel	Omschrijivng	Leerstof	Eindtermen SE en CE	Weeg-factor	Type Toets	Tijds-duur (min)	Her-kansing
J4P3	A	Keuze onderdeel: Aarde en Klimaat	Praktische opdracht over het systeem aarde	E2	5	Opdracht Praktische	n.v.t.	Nee
J4P4	B	Keuze onderdeel: optica + H3 krachten	Toets over krachten en optica	B3,C1	10	Schoolexamen Schriftelijk	90	Nee

Peri-ode	Onder-deel	Omschrijivng	Leerstof	Eindtermen SE en CE	Weeg-factor	Type Toets	Tijds-duur (min)	Her-kansing
J4P2	A	Schrijfvaardigheid	Schrijven van een betoog, beschouwing of uiteenzetting.	C, A1, A3	10	Schoolexamen Schriftelijk	120	Ja
J4P3	B	Onderzoeksvaardigheid en presenteren	Presentatie van een taalkundig onderzoek in groepen, oriëntatie op het doen van onderzoek in het kader van vervolgopleiding	B, D, F	10	Opdracht Mondeling	n.v.t.	Nee
J4P4	C	Leesvaardigheid	Zakelijke teksten lezen, analyseren en interpreteren, argumentatieleer.	A1, A2, A3	10	Schoolexamen Schriftelijk	120	Nee

Peri-ode	Onder-deel	Omschrijivng	Leerstof	Eindtermen SE en CE	Weeg-factor	Type Toets	Tijds-duur (min)	Her-kansing
J4P2	A	TW2 (H1, H2, H4, H5, H6, H8, Vaard. 1 t/m 4, statistiek (G&R	Hier worden onderdelen getoetst die als SE in het PTA opgenomen moeten worden. Dit zijn (een deel van) hoofdstuk 4 (tellingen) en (een deel van) hoofsdtuk 8 (veranderingen).	A, B, C en D	5	Schoolexamen Schriftelijk	120 minuter	Ja
J4P4	B	PO infographic maken	Leerling maakt het PO en krijgt hier een O, V of G voor als handelingsdeel. Leerling maakt het PO opnieuw als dit O is.	E	0	Opdracht Praktische	n.v.t.	Nee

Peri-ode	Onder-deel	Omschrijivng	Leerstof	Eindtermen SE en CE	Weeg-factor	Type Toets	Tijds-duur (min)	Her-kansing
Jaar4	A	Vaardigheden en onderzoek	Combinatiecijfer van meerdere praktische opdrachten, waarin onderzoeks- en communicatievaardigheden worden getoetst. (Hulpmiddelen: Binas, Woordenboek NL, niet grafische rekenmachine)	A, D2	10	Opdracht Praktische	n.v.t.	Nee
J4P4	B	Hoofdstuk 5+6	Chemisch evenwicht en zuur-base (Hulpmiddelen: Binas, Woordenboek NL, niet grafische rekenmachine)	C4	5	Schoolexamen Schriftelijk	90	Nee

Peri-ode	Onder-deel	Omschrijivng	Leerstof	Eindtermen SE en CE	Weeg-factor	Type Toets	Tijds-duur (min)	Her-kansing
J4P1	A	Getallen / Verhoudingen	Getallen / Verhoudingen	Getallen / Verhoudingen	50	Schoolexamen Schriftelijk	60	Ja
J4P2	B	Meet en meetkunde / Verbanden	Meet en meetkunde / Verbanden	Meet en meetkunde / Verbanden	50	Schoolexamen Schriftelijk	60	Ja

Peri-ode	Onder-deel	Omschrijivng	Leerstof	Eindtermen SE en CE	Weeg-factor	Type Toets	Tijds-duur (min)	Her-kansing
J4P3	A	Technologische innovatie	Technologische innovatie, herontwerp of onderzoek gericht op het analyseren en verbeteren van de eigen schoolomgeving	Domein A, B, C en D	25	Praktische Praktische	n.v.t.	Nee
J4P4	B	Praktijkgerichte opdracht voor een externe opdrachtgever	Praktijkgerichte opdracht voor een externe opdrachtgever (bedrijf, instelling of overheid), gericht op een technologische uitdaging.	Domein A, B, C en D	25	Praktische Praktische	n.v.t.	Nee

Peri-ode	Onder-deel	Omschrijivng	Leerstof	Eindtermen SE en CE	Weeg-factor	Type Toets	Tijds-duur (min)	Her-kansing
J4P3	A	Sociale of maatschappelijke innovatie	Sociale of maatschappelijke innovatie, herontwerp of onderzoek gericht op het analyseren en verbeteren van de eigen schoolomgeving	Domein A, B, C en D	25	Praktische Praktische	n.v.t.	Nee
J4P4	B	Praktijkgerichte opdracht voor een externe opdrachtgever	Praktijkgerichte opdracht voor een externe opdrachtgever (bedrijf, instelling of overheid), gericht op een maatschappelijke uitdaging.	Domein A, B, C en D	25	Praktische Praktische	n.v.t.	Nee